

ОСОБЛИВОСТІ ПОЕТИКИ НОВЕЛІСТИКИ ВОЛОДИМИРА ГЖИЦЬКОГО

Тетяна СКУРАТКО

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української та зарубіжної літератур і методик їх навчання
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль
ORCID: 0000-0001-7196-987X
tanyabidov@gmail.com*

Алла ПАНАСЮК

*кандидат філологічних наук,
викладач української мови і літератури
Тернопільського кооперативного фахового коледжу
вул. Руська, 17, м. Тернопіль
ORCID: 0009-0000-2539-8295
panasukalla@ukr.net*

У статті досліджено поетику та особливості сюжетно-композиційної структури новелістики Володимира Гжицького у контексті розвитку української малої прози ХХ століття, окреслено ідейно-тематичну своєрідність новел письменника, досліджено стильові пошуки автора у цьому жанрі, здійснено класифікацію новелістики письменника, охарактеризовано типологічні персонажні групи, вказано на автобіографічний характер малої прози Володимира Гжицького, розкрито особливості художнього часу і простору новелістики автора як важливого жанрового чинника. Значну увагу зосереджено на розкритті концепції особистості автора та її втілення у художній творчості митця. У роботі досліджено особливості побудови рецептивних моделей творчості Володимира Гжицького, адже найчастіше головними об'єктами досліджень є літературний текст і особа автора.

Вказано на те, що характерною жанровою своєрідністю малої прози Володимира Гжицького раннього періоду є його трансформований різновид малої епічної форми – новели й оповідання, у яких спостерігається жанрова дифузія. У малих жанрових полотнах Володимира Гжицького спостерігаються проникливі живописні деталі, лейтмотиви, нюанси у відтворенні переживань, настроїв персонажів. Зауважено, що у творчості митця значне місце відводиться жанру лаконічної, ескізної-етюдної новели, побудованої на емоційній експресії.

Дослідження демонструє сучасні тенденції та підходи до сприйняття та аналізу творчості Володимира Гжицького, адже у період незалежності з'являються нові та незаангажовані спроби інтерпретувати творчість митця. Завдяки звільненню від тиску ідеологічної системи літературознавці відкрито заявляють про особливу стильову манеру письменника, наближення його творчості до зразків європейської модерної літератури ХХ ст. У статті здійснено спробу детального перегляду стратегій сприйняття творчості Володимира Гжицького професійним читачем.

У науковій розвідці простежено закономірності розвитку модерної новели через діалектику спадкоємності та новаторства; вказано на зв'язок прози митця з національними традиціями; окреслено новаторство Володимира Гжицького в жанрі новели; досліджено філософсько-культурний контекст розвитку української літератури 20–30-х рр. ХХ століття, у межах якого виникла та сформувалася творчість Володимира Гжицького; розкрито його роль і місце в українському літературному процесі ХХ століття.

Ключові слова: жанр, мала проза, новела, поетика, художній дискурс.

PECULIARITIES OF THE POETIC OF NOVELISTIC VOLODYMYR GZHYTSKY

Tetiana SKURATKO

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Department of Ukrainian and foreign literature and methods of their teaching
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
2 Maksyma Kryvonosa str., Ternopil
ORCID: 0000-0001-7196-987X
tanyabidov@gmail.com*

Alla PANASIUK

*Candidate of Philological Sciences, lecturer of Ukrainian language and literature
Ternopil Cooperative Vocational College
2 Maksyma Kryvonosa str., Ternopil
ORCID: 0009-0000-2539-8295
panasukalla@ukr.net*

The article examines the poetics and peculiarities of the plot-compositional structure of Volodymyr Gzytskyi's short stories in the context of the development of Ukrainian short prose of the 20th century, outlines the ideological and thematic originality of the writer's short stories, examines the author's stylistic searches in this genre, classifies the writer's short stories, characterizes typological character groups, points to the autobiographical character of the short prose of Volodymyr Gzhitsky, the peculiarities of the artistic time and space of the author's short stories are revealed as an important genre factor. Considerable attention is focused on revealing the concept of the author's

personality and its embodiment in the artistic work of the artist. The work explores the peculiarities of building receptive models of Volodymyr Gzhitskyi's work, because most often the main objects of research are the literary text and the person of the author.

It is pointed out that the characteristic genre peculiarity of Volodymyr Gzytskyi's short prose of the early period is his transformed variety of the small epic form – short stories and stories, in which genre diffusion is observed. In Volodymyr Gzytskyi's small genre paintings, insightful pictorial details, leitmotifs, nuances in the reproduction of the experiences and moods of the characters are observed. It is noted that in the artist's work a significant place is given to the genre of a laconic, sketch-etude short story, built on emotional expression.

The study demonstrates modern trends and approaches to the perception and analysis of Volodymyr Gzhitskyi's work, because in the period of independence, new, uncommitted attempts to interpret the artist's work appear. Thanks to liberation from the pressure of the ideological system, literary critics openly declare about the special stylistic manner of the writer, the approach of his work to the examples of European modern literature of the 20th century. The article attempts a detailed review of the strategies of perception of Volodymyr Gzhitskyi's work by a professional reader.

In scientific research, the regularities of the development of the modern novel through the dialectic of continuity and innovation have been traced; the connection of the artist's prose with national traditions is indicated; the innovation of Volodymyr Gzhitskyi in the novel genre is outlined; the philosophical and cultural context of the development of Ukrainian literature in the 20s and 30s of the 20th century, within which the work of Volodymyr Gzhitsky was born and formed; its role and place in the Ukrainian literary process of the 20th century is revealed.

Key words: *genre, short prose, short story, poetics, artistic discourse.*

Постановка проблеми. У творчості українських митців 20–30-х років ХХ ст. жанр новели займає чільне місце. На думку тогочасних літературознавців (Д. Донцов, І. Коломийців, А. Крушельницький), саме у новелі реалізувався модерний спосіб мислення.

Зауважимо, що новелістика як оригінальне явище в українській літературі стала вдячним матеріалом для наукових студій О. Білецького, Л. Гаєвської, О. Глушка, М. Грицюти, І. Денисюка, П. Колесника, Н. Копистянської, Р. Міщука, М. Наєнка, М. Пархоменка, Ф. Погребенника, В. Фащенко, І. Франка, М. Яценка та ін.

Утвердженню жанру новели на теренах Західної України сприяли О. Бабій, В. Бобинський, М. Ірчан, К. Поліщук, У. Самчук та інші. До цієї славної когорти новелістів належить і Володимир Гжицький – західноукраїнський письменник, популярний у ті роки, але несправедливо призабутий сьогодні. Він зробив вагомий внесок у розвиток української літератури 20–30-х років ХХ ст., розширивши жанровий репертуар західноукраїнської малої прози уже на етапі її становлення (1914–1922 рр.), коли вона ще не була ідеологічно поділеною, але заявила про себе низкою цікавих, політично актуальних і гострих творів.

У новелістиці Володимира Гжицького простежується діалектика спадкоємності та новаторства. Зауважимо, що автор новел розвивав традиції своїх попередників (І. Франко, М. Коцюбинський, В. Стефаник, О. Кобилянська, М. Черемшина, Л. Мартович, С. Васильченко, А. Тесленко, М. Яцків) у галузі жанрології. З-під його пера з'явилися психологічні новели («Індіян», «Бунтар», «Могікани», «Злодій», «Ларивон», «Кам Кабир»), які за стилем та манерою письма були наближені до новел В. Стефаника, Г. Косинки; новели-рефлексії («Спомин», «Трясовина»), в яких митець виступає послідовником В. Стефаника («Роса», «Діти», «Сини», «Вечірня година», «Нитка»); новелістичне оповідання («Цісарське право»), що було характерним для української літератури початку ХХ століття («Жебрачка» Т. Бордуляка, «Гуси» О. Авдиковича, «На нові гнізда» В. Потапенка).

Тематично новели Володимира Гжицького змальовують злиденне життя західноукраїнської селянської бідноти («Бунтар» (1923), «Трясовина» (1927), «Злодій» (1928), «Індіян» (1928), «Ларивон» (1929), «Могікани» (1929) тощо). Так постає образ його батьківщини, яка тоді перебувала під владою панської Польщі.

Новелістика Володимира Гжицького є важливою, однак малодослідженою сторінкою на тлі складних літературних та історико-політичних перипетій 20–30-х рр. ХХ століття. Саме тому сьогодні надзвичайно важливо проаналізувати творчу спадщину митця й повернути її українській культурі та літературі, що довгі роки була вилучена з літературного життя з ідеологічних причин. Вважаємо, що дослідження періоду українського модернізму неможливе без детального опрацювання різножанрової спадщини такої знакової постаті в українській літературі, як Володимир Гжицький.

Прикро, що творчість В. Гжицького у період її «цвітіння» з огляду на заборони була лише схематично окреслена у працях І. Дорошенка, М. Новицького, Л. Тимошенко, А. Халімончука, С. Шаховського. Серед сучасних дослідників творчості митця варто назвати М. Левченко, Р. Лубківського, В. Мельника, А. Михайлову, М. Ониськіва, І. Приходько, Л. Романенка, Л. Сеника, М. Ткачука. Відрадно, що сьогодні творчість В. Гжицького повертається до українських читачів із забуття (А. Панасюк, Ю. Волощук, Т. Скуратко тощо). Зауважимо, що на сьогодні ще немає комплексного дослідження новелістики митця.

Мета статті. Мета нашої наукової праці – окреслити особливості новелістичного мислення Володимира Гжицького; схарактеризувати новелістику письменника в контексті художніх шукань малої прози в 20–30-х роках ХХ століття; дослідити жанрову структуру новел митця; вказати на особливості поетики та сюжетно-композиційної організації новелістики Володимира Гжицького; окреслити шляхи розвитку нарративних моделей та конструкцій новел митця; простежити форми вираження авторської свідомості в художній площині тексту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із ключових жанрів в українській літературі початку ХХ ст. є новела, функціональними законами якої є «зіставлення – протиставлення – зіткнення», «промінь зору» та «фокус» (В. Фащенко), що лише у своїй сукупності забезпечують необхідний для передачі

новелістичних суперечностей ефект. Зауважимо, що на початку ХХ ст. жанр новели зазнає модифікації, видозміни, трансформації. Унаслідок інтеграційних (об'єднувальних) процесів синтезуються змістоформи, що породжує нові жанрові та стильові ознаки. Зокрема, запозичення новелою певних структурно-композиційних особливостей, стилістичних ознак і прийомів з лірики актуалізувало зображення внутрішнього світу особистості, відтворення її емоційних спалахів, що визначає поетику жанру новели цього періоду. Для української новели початку ХХ ст. також характерним є зростання культури підзаголовка. Як правило, авторський підзаголовок вживається з наміром зробити акцент на певній властивості даної форми зображення дійсності, що має значний вплив на сприймання художнього твору читачем. Іван Денисюк у науковій розвідці «Розвиток української малої прози ХІХ–ХХ ст.» зауважує, що «в українській новелістиці початку ХХ ст. жанрово-визначальні підзаголовки можуть вказувати на: а) розмір (новела, оповідання, мініатюра, дрібні оповідання, дрібні малюнки); б) спорідненість характеру виконання з жанрами суміжних видів мистецтва – живопису, музики тощо (етюд, ескіз (нарис), шкіц, арабеска, панорама, акварель, образок, картина, фотографія з життя, фрагмент, ноктюрн, студія, силует); в) форму викладу, техніку виконання, внутрішню структуру (імпровізація, подорожні нотатки, ритмічна фантазія, поезія в прозі, легенда, казка); г) тематику, спосіб здобуття матеріалу, локальний колорит (записки лікаря, спогади судового слідчого, сільська ідилія, образок з гуцульського життя, гірські акварелі, гуцульські образки); г) психологізм (психологічний етюд, психологічна студія, психологічне оповідання, психограма, настрої)» [3, с. 178].

Яскравим і самобутнім українським новелістом зазначеного періоду є Володимир Ґжицький, для якого важливо було майстерно психологізувати і переконливо обґрунтувати вчинки персонажа, показати драматизм життя і долю людини у складному соціумі, в чому він виступає продовжувачем традицій В. Стефаніка.

Зазначимо, що у 20–30-х роках ХХ ст. Володимир Ґжицький переважно розкрив себе як новеліст («Бунтар» (1923), «Трясовина» (1927), «Злодій» (1928), «Індіян» (1928), «Ларивон» (1929), «Могікани» (1929), «Лось» (1956), «Маланка» (1970), «Онуфрій Дума» (1970), «Побачення» (1970), «Родина Струсів» (1978), «Погоня» (1978) тощо). Наголосимо, що у творчому доробку митця виділяються два жанри – новела та новелістичне оповідання, які на жанротворчому рівні близькі. Саме новелістичний тип мислення був притаманним для раннього періоду творчості автора.

У новелістиці Володимира Ґжицького переважає реалістичний спосіб моделювання світу й людини, але автор також впроваджував модерністську, новітню техніку наративу, вдаючись до імпресіоністичної поетики, психологізації оповіді, виразної деталі, метафори, яскравого епітета, щоб об'ємно намалювати художню картину.

Зауважимо, що уже на початку творчого становлення Володимир Ґжицький привертає увагу читача мистецькою оригінальністю, самобутністю художніх творів різних жанрів, багатством художньої епіки. У новелістиці митця 20–30-х рр.

XX ст. простежується увага до власне естетичних, художніх вартостей, а не до суспільних потреб, рідше незаангажованість мистецтва, звільнення його від служіння позаестетичним потребам, право митця творити за законами краси і художньої довершеності, європеїзація українського письменства на основі нових тенденцій у світовому мистецтві. У цьому форматі відбувалися художні шукання автора, який вдавався до імпресіоністичної поетики. Як підкреслює В. Агеєва, «імпресіоністичний погляд на світ подрібнював, атомізував дійсність, найменше часткове враження набувало самодостатньої цінності... Зростає увага до фіксації настрою, психічних реакцій персонажа» [1, с. 30]. Дослідниця відзначає, що новела, в основі якої покладено моделювання здебільшого одного драматичного, переломного моменту духовної еволюції персонажа, стала визначальним жанром імпресіоністичної прози. У такій новелі «об'єднуючою домінантою стає часто настроєвість, використання наскрізних живописних деталей, лейтмотивів, уважне відтворення нюансів того чи іншого переживання, відтінків і півтонів» [1, с. 31]. У творчому доробку Володимира Гжицького спостерігаємо цей процес на рівні високомистецького синтезу.

На нашу думку, характерною ознакою новелістики Володимира Гжицького є ліризм. Саме ліризм новелістики митця вимагає якнайпильнішої уваги, бо тут спостерігаємо образний світ, освітлений, емоційно насичений, адже, на перший погляд, у новелах Володимира Гжицького начебто відсутні елементи звичної ліризації розповіді, однак його художні образи та персонажі постають у світлі суб'єктивного погляду наратора, його щемного та болісного переживання за долю простої людини, вболівання за майбутнє своєї Батьківщини. Помилково, тобто не вчитуючись у текст, можемо констатувати, що часто за своєю формою новели Володимира Гжицького об'єктивно окреслені відчуженим спостереженням наратора-усезнавця, який незворушно малює фрагменти тогочасної дійсності. Однак, уважно вчитавшись, можна підмітити, що в «тканині» новел митця суб'єктивний голос автора виразно звучить в художніх засобах (метафорі, епітеті, порівнянні тощо), що сприяє модальній оцінці подій, персонажів, їхніх вчинків. Те, що автор відкрито не висловлює свого ставлення до зображуваного, не нав'язує читачеві свої думки, змушує реципієнта пороздумувати над прочитаним, глибоко замислитися над зображеними у творі проблемами. Отже, на нашу думку, об'єктивна манера нарації створює враження, ніби читач залишається віч-на-віч із подією, яка відтворюється, тому саме йому доводиться її оцінювати, нею «боліти, носити в серці».

Таким чином, можна виділити дві стильові домінанти новелістики та й загалом малої прози Володимира Гжицького: по-перше, поетизація малої прози, а по-друге, імпресіоністичні ознаки: значна увага до деталей, часто поданих у формі уривчастих, миттєво фіксуючих кожне враження штрихах, які загалом сприймаються в єдності і взаємозв'язку; цікаві, неординарні назви («Клим», «Індіян», «Могильниця», «Ясь»); екзотичні імена (Ларивон, Юдка, Кам Кабир, Танас, Тюлькенек, Сагішка-Кірген, Санал, Антон Смялек, Ванда, Ульгень); оригінальні асоціації, алюзії, метафори, контрасти, емоційна насиченість образу, короткі вислови, обірвані

фрази, усічена розповідь, прийоми замовчування, напруга людських почуттів, динаміка характерів. Для новелістики митця також характерними є достовірність фактичного опису та публіцистичний струмінь. Важливими чинниками характеристики літературних типів у новелах автора виступають діалог, монолог, самохарактеристика. Значну увагу автор-новеліст приділяє способу розкриття характеру персонажа, аби він якнайкраще розкрив свою натуру за короткий час.

Значну увагу у новелах Володимир Гжицький відводить пейзажним описам. У пейзажі акцентується його повсякчасна мінливість, непостійність, причому ці зміни можуть бути спричинені як різним освітленням, сонячними ефектами, порою доби, так і настроєм наратора. У цьому контексті цікавою є новела Володимира Гжицького «Ларивон» (1929), у якій наявні усі названі ефекти. У новелі переплітаються два світи – внутрішній емоційний стан студента Степана і пейзаж: «Він задивився в річку і задумався. Красота ночі зм'якшила його поганий настрій, примусила забути про голод і втому... Раптом стрепенулась, прокинулась від синьої дрімоти ніч. Місяць вплив із-за ліска й почав свердлити річку, неначе хотів повертати безодню... З комишів на річку впливали і стелились по воді голоси: то – невгомної бушлі захриплий квакіт, то свист посоннілого кулика. Під темним небом свистіли крилами запізнені табуни крижнів» [5, с. 92–93].

Для новелістики Володимира Гжицького характерним є «оживлення» природи, яка стає своєрідним персонажем: «Чорне дзеркало вод руйнував час від часу плюскіт риби... Взагалі було тихо. Жаби мовчали, спали очеретянки, дрімали собаки в селі, тільки комарі не збиралися спати й цілими хмарами кружляли, дзвонячи над головою мисливця... Вони пригадали Тарасенкові Ларивона... і крикнув... Парубок злякався, що стурбував ніч. Від його крику замовкли бушлі, замовкли кулики... та в куцах щось жалібно запищало, залопотіли чийсь крила у вільхах і загавкали собаки в селі» [5, с. 92–93].

Природа у наратора Володимира Гжицького олюднена, тому він до неї ставиться як до собі подібного, тобто він відчуває її усією душею, прагне не порушити тиші, коли вранці все тільки будиться від сну, спостерігає її ріст і відмирання, розуміє її мову. Глибоко розуміючи та тонко відчуваючи природу, новеліст намагався показати її благодатний вплив на людину, наголошуючи, що захист всього живого є обов'язком людства, бо вона є основою художньої творчості. Своїми новелами через розкриття теми «людина – природа» автор прагнув утвердити гуманістичну концепцію світу, його гармонію.

Часто прозаїк уникає всеохопності, розлогих описів, натомість підкреслює певну яскраву промовисту деталь, співзвучну чи контрастну з душевним станом персонажа. Показовою у цьому контексті є новела «Індіян» (1928), у якій автор будує свою розповідь на антитезі між зовнішністю пана Смялека і природою: «Високий, широкоплечий, з ріденькими сивими бакенами на червоному круглому обличчі, з фарбованими вусами, закрученими вгору, з підпухлими невеличкими очима, бурякового кольору носом, він (Індіян, пан Смялек) страшенно не гармоніював з оточенням, з чудовою лісовою природою» [5, с. 38].

Зауважимо, що у новелістиці Володимир Ґжицький – тонкий психолог, який розуміє усі порухи людської душі та вміє відобразити найскладніші психологічні процеси. Вдаючись до імпресіоністичної манери письма, автор правдиво відтворює враження та почуття героя, увиразнює його внутрішній світ, поглиблюючи психологічний аналіз, переданий з глибоким ліризмом. Саме тому новелістику Володимира Ґжицького сприймаємо як ліризовані зорові враження. У цьому аспекті автор продовжує традиції М. Коцюбинського, М. Яцківа. Узагальнивши, зауважимо, що новелістична поетика митця поєднує в собі триєдині виміри – філософію, психологію та естетику. Загалом для автора важливим є змалювання не вчинків персонажів, а того, як герої переживають через вдіяне самотійно чи кимось. І власне саме це стає основою експлікації сюжету, що ми можемо спостерігати у новелі «Бунтар» (1923), у якій увага наратора концентрується на трагедії сивого діда.

У новелістиці Володимир Ґжицький постає перед читачем естетом, природолюбом, закоханим у все рідне, земне. Ця любов заклалася ще з дитинства і гріла його душу протягом усього життя. Володимир Ґжицький, мріючи стати лісником, закінчив інститут лісництва та втілює свої ще юнацькі бажання у новелі «Спомин» (1926) та оповіданні «Комашина громада» (1926). У цих творах автор описує події дитячими очима, що надає оповіді щирості, правдивості. Цікавою тут є авторська оцінка, яка передається лише в прикінцевих фразах тексту. У новелі «Спомин» гомодієгетичний наратор, вдаючись до аналепсису, розповідає про свою безмежну закоханість у природу. По-дитячому наївно автор розповідає, що найбільше йому полюбилася весняна пора. Ця любов була такою сильною, що йому здавалось, ніби природа «взяла його у полон», керувала його діями, вчинками, врешті-решт, думками. У новелі простежуємо дитяче та доросле сприйняття світу. Як пише В. Агеєва, «при розгортанні новелістичної дії ця опозиція часто постає як опозиція добра і зла, істинних і облудливих цінностей» [1, с. 5]. У такому випадку автор не втручається в оповідь наратора, адже «для імпресіонізму характерна саме настанова на мінімальне авторське втручання, оцінювання, на відтворення «неінтерпретованих», первинних відчуттів і вражень» [1, с. 8]. Зауважимо, що у новелах Володимира Ґжицького своєрідно моделюються стосунки між наратором і героєм, тому оповідні рівні набувають відмінних рис порівняно з реалістичною прозою. Це, на нашу думку, оновлює сюжетно-композиційні конструкції новели, урізноманітнює просторово-часову організацію твору, індивідуалізує сприйняття світу.

Новели Володимира Ґжицького є своєрідним гімном людині – щирій, порядній, добрій, відповідальній, внутрішньо багатій і красивій. Так, у новелі «Онуфрій Дума» (1970) автор захоплено розповідає про безкорисливу працю голови ради місцевої школи за австрійської влади, який самотужки забезпечував школу паливом, ремонтував її приміщення, жив її життям. Персонаж постає перед нами як «людина статечна, спокійна, розумна, приємної зовнішності. Середнього росту, чорнявий, худорлявий, бороди не носив, зате волосся довге – за модою селян старшого віку: спереду підстрижене під скобку, ззаду довге до коміра, чорне,

пересипане сивиною» [6, с. 53]. Надзвичайно напруженим і емоційним у творі є повідомлення внучки, що почалася війна з сербами і йде мобілізація, директора школи забирають на війну: «А школа? – спитав ледь чутно. – Школа як? – крикнув і упав на подушку. Відповіді вже не почув...» [6, с. 58]. Герой так переймається долею школи і учнів, що не зміг пережити такої лихої звістки. Зауважимо, що несподівані розв'язки у новелах Володимира Гжицького висвітлюють образи його персонажів з нетрадиційного боку, увиразнюючи характери та вчинки персонажів, розкривають їхній емоційний стан.

Цікавою, на нашу думку, є і жанрова система новелістики Володимира Гжицького. Жанрове розмаїття новел автора вражає. Найповніше у творчому доробку митця представлено психологічні новели («Індіян» (1928), «Бунтар» (1923), «Могікани» (1929), «Злодій» (1928), «Ларивон» (1929), «Кам Кабир» (1928) та ін.), які за стилем та манерою письма наближені до новел В. Стефаніка, Г. Косинки. У цих творах ми вбачаємо нову техніку психологічного аналізу з посиленою увагою до внутрішнього світу людини, процесів підсвідомості. Володимир Гжицький, як і його попередники, майстерно застосовував форми внутрішнього мовлення, прийом «потому свідомості», невластиву пряму мову.

Для психологічної новели Володимира Гжицького, подібно до новел В. Стефаніка, характерні такі риси: лаконічність, стислість, точність, увага до деталей, ємність думки, відсутність авторських коментарів, непослідовність композиційних елементів, гра словом.

У творчому доробку Володимира Гжицького заслуговують на увагу новели-рефлексії («Спомин» (1926), «Трясовина» (1927)), які наближаються до безфабульних новел. У них теж простежуємо вплив новелістики В. Стефаніка («Роса», «Діти», «Сини», «Вечірня година», «Нитка»), для яких характерне поглиблення психологічного моделювання дійсності, відтворення потоку переживань героїв, спогадів, логічно не пов'язаних між собою, нав'язаних певним настроєм мовця. Визначено хронотопні особливості суб'єктивованої оповіді, позначеної динамікою часових зміщень «теперішнє – минуле», що нагадує сповідь-роздум, де або відсутній адресат, або він ототожнюється з суб'єктом висловлювання.

Новелістичне оповідання – різновид новели, який часто зустрічався в українському письменстві початку ХХ століття («Жебрачка» Т. Бордуляка, «Гуси» О. Авдиковича, «На нові гнізда» В. Потапенка). У творчості Володимира Гжицького яскравим зразком такого жанру є «Цісарське право» (1928), у якому митець поєднав жанрові ознаки оповідання і новели, наповнивши нову жанрову модель глибоким психологізмом, проникливими живописними деталями, лейтмотивами, нюансами у відтворенні переживань, настроїв персонажів. Також у творчості автора з'являється жанр лаконічної, ескізної-етюдної новели, побудованої на емоційній експресії, чого автор досягає ліризацією оповіді, яку веде гомодієгетичний наратор, або ж персонаж-свідок. З огляду на це сюжети прозових творів письменника відзначаються динамічною дією, несподіваною розв'язкою, ускладненою композицією.

Отже, можемо зауважити, що жанр новели у творчості Володимира Гжицького модифікується на основі поліфонії стилю, особливостей сюжетотворення та завдяки видозмінам образної системи і психологізації оповіді. У новелістиці письменника відбувається синтезування імпресіоністичного та реалістичного світосприймання.

Висновки й перспективи подальших розробок у цьому напрямку. Отже, розглядаючи поетику новел Володимира Гжицького 20–30-х рр., можна зробити висновок, що на новелістику автора впливав час, у якому жив митець. У новелах Володимира Гжицького поєдналося традиційне з новаторським, жанрова дифузійність, змішування форм, стилів і власна позиція автора. Дослідження показало, що Володимир Гжицький у модерний спосіб акумулював художній досвід і витворив новий стиль в імпресіоністичній манері, що дозволяло по-новому трактувати внутрішній світ персонажів, поглиблюючи психологічний аналіз, ліризувати оповідь, психологізувати природу та змодельовати складний характер тогочасної особистості. Для новелістики митця характерним є стильовий синтез фольклорного та літературного образотворення, перекодування образів, яскрава метафоричність з елементами «потoku свідомості», «дитячим» баченням світу, оновлення сюжетно-композиційної конструкції новели, опускання експозиції, наявність нових наративних прийомів (аналепсис, пролепсис), урізноманітнення просторово-часової організації твору, надання художньому слову нових семантичних відтінків, полісемантика зображуваного. Новелістика Володимира Гжицького засвідчує, що спадкоємність у літературі може бути ретроспективною, особливо коли письменники звертаються до традицій віддалених епох.

Володимир Гжицький продемонстрував художню майстерність у жанровому різноманітті новел. Це і психологічна новела, і новела-рефлексія, і новелістичне оповідання. Отже, у контексті художніх шукань малої прози 20–30-х рр. ХХ ст. письменник найповніше зреалізував себе як новатор у новелістиці, яка була тим стрижнем, що уможлиблював повне розкриття власних інтенцій у великій прозі. Саме тому перспективи подальших досліджень вбачаємо у розкритті жанрової матриці романістики автора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агеєва В. Українська імпресіоністична проза. Київ : Наукова думка, 1994. 160 с.
2. Бровко О. Новела в структурі української прози: модифікації та функції : монографія. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2011. 400 с.
3. Денисюк І. Розвиток української малої прози ХІХ – поч. ХХ ст. Львів : Науково-видавниче товариство «Академічний Експрес», 1999. 280 с.
4. Дубина М. Проблеми становлення й тенденції розвитку малої прози Західної України (20–30-ті рр. ХХ ст.) : автореф. дис. ... докт. філол. наук : 10.01.01 «Українська література». Київ, 1997. 50 с.

5. Гжицький В. Пролог до осені: оповідання, нариси, етюди / Упор. і авт. вступної статті Р.М. Лубківський. Львів : Каменяр, 1978. 191 с.

6. Гжицький В. Онуфрій Дума. *Жовтень*. 1970. № 10. С. 80–87.

REFERENCES

1. Aheieva, V. (1994). *Ukrainska impresionistychna proza* [Ukrainian impressionistic prose]. Kyiv: Naukova dumka, 160 s. [in Ukrainian].

2. Brovko, O. (2011). *Novela v strukturі ukrainskoi prozy: modyfikatsii ta funktsii: monohrafiia*. Derzh. zakl. “Luhan. nats. un-t imeni Tarasa Shevchenka” [Novel in the structure of Ukrainian prose: modifications and functions: monograph. Govt. closing “Luhan. national Taras Shevchenko University”]. Luhansk: Vyd-vo DZ “LNU imeni Tarasa Shevchenka”, 400 s. [in Ukrainian].

3. Denysiuk, I. (1999). *Rozvytok ukrainskoi maloi prozy XIX – poch. XX st.* [The development of Ukrainian short prose in the 19th century – beginning 20th century]. Lviv : Naukovo-vydavnyche tovarystvo “Akademichnyi Ekspres”, 280 s. [in Ukrainian].

4. Dubyna, M. (1997). *Problemy stanovlennia y tendentsii rozvytku maloi prozy zakhidnoi Ukrainy (20–30-ti rr. XX st.)* [Problems of formation and development trends of short prose of Western Ukraine (20–30s of the XX century)]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra filol. nauk: spets. 10.01.01 “Ukrainska literature”. Kyiv, 50 s. [in Ukrainian].

5. Gzhytskyi, V. (1978). *Proloh do oseni: Opovidannia, narysy, etiudy* / [Uporiadnyk i avtor vstupnoi statii R. M. Lubkivskiy]. [Prologue to autumn: Stories, essays, sketches]. Lviv : Kameniar, 191 s. [in Ukrainian].

6. Gzhytskyi, V. (1970). *Onufrii Duma* [Onufrii Duma] // *Zhovten*. № 10. S. 80–87. [in Ukrainian].